

Záznam o Patočkovi a dalších věcech

kronika vinohradského evangelického sboru

1. června 1967

Dnešním dnem dovršuje Jan Patočka 60. rok svého věku. Je to zvláštní směs myšlenek, která mne při této příležitosti napadá. V jistém smyslu je to jediný filosof onoho evropského spekulativního typu, jež jsem v mládí, zejména na fakultě, poznal a vůbec potkal. Patočka byl na fakultě jediný myslitel, který nás studenty filosofie naučil, do jaké výšky si máme dát latku pro své další pokusy. Celkovou orientací mi ovšem byl blízký spíše J. B. Kozák, ale filosoficky to nebyl dobrý školitel. Král pro mne neznamenal nic, brzo jsem přestal chodit na jeho nezáživné přednášky. Ale Patočkovy přednášky a prosemináře byly nám všem jakýmsi svátkem ducha. A přesto jsem nenašel cestu, jak bych se s Patočkou myšlenkově sblížil. On sám pojal hned v 1. semestru mého pobytu na filosofické fakultě (zimní sem. 1947/48) jakousi naději, pokud jde o mne. Netrvalo to dlouho a přizval mne jako naprosto nejmladšího k účasti na soukromém (mimofakultním) kroužku, kde jsme četli a vykládali Heideggerovu studii *Vom Wesen der Wahrheit*. (Pamatuji se, jak jsme tehdy ještě spolu s Eidernou rozmnožili na ormigu text, který jsem sám přepsal.) Ale tohle období netrvalo dlouho. Brzo jsem dostatečně prokázal nechuť pronikat do vnitřního světa Heideggerova myšlení a – což bylo ještě horší – i do myšlení Husserlova (když jsme na Patočkově prosemináři na fakultě četli *Logische Untersuchungen*). Když jsem se několikrát na Patočku obrátil se svými problémy, snažil se mi je vždycky přestrukturovat nebo mne od nich rovnou převést k jiným. Brzo mu bylo zřejmé, že patřím mezi „nepoučitelné“ a přestal se mnou počítat. V té době mu také přibylo starostí (ostatně mně také); ještě když jsem připravoval disertaci, obrátil jsem se na něho s prosbou o některé rady, ale vše se opakovalo (poradil mi Merleau-Pontyho, ale já jsem při čtení zjistil, že to je pro mé cíle naprosto nepoužitelné). Později mne (Navrátilovi) označil za člověka difícního. Nikdy jsem s ním docela nepřerušil kontakty, které ovšem byly poměrně řídké a spíše společenské. Dost jsem mu šel na nervy, jak se mi vždy zdálo, zejména svým „rádlovstvím“. Já jsem ho na oplátku nikdy nebyl schopen brát jako filosofa, i když jsem si velice vážil jeho geniálních schopností interpretačních. Jeho výklady mi připadaly vždy pozoruhodné, ale jako by na sebe dost nenavazovaly; jako by Patočkovi chybělo něco jako filosofický „charakter“. Velmi často pod dojmem nové publikace, dokonce jen článku, změnil celé své pojetí a hodnocení myslitele nebo práce, kterou už předtím znal (příklad nad ostatní nápadným byla změna v jeho hodnocení Teilharda od prvního přečtení, kdy jej neobyčejně cenil, k pozdějšímu pokusu – u nás – redukovat resp. převést jej na Bergsona, až konečně po vyjití Löwithovy recenze *Lidského fenoménu* jej náhle začal vykládat z Nietzscheho). Tato jeho nedostatečně vnitřně integrovaná filosofická osobnost se současně nesmírně mohutně prosadí v každém rozhovoru svou nesmírnou informovaností, vzdělaností a šířkou rozhledu, který daleko přesahuje samotnou filosofii. Neschopen strhnout velkolepou koncepcí, má Patočka všechny prostředky k tomu, aby zproblematizoval jiné pokusy, pokud nejsou zaštitěny vysokou úrovní nebo slavným jménem. Ve mně tohle všechno vždycky vzbuzovalo odpor, protest a distanci; odtud ona difícnost, která mne ostatně provází i ve vztahu k jiným lidem, kterých si rovněž vážím. Jsem z toho dost smuten; proč právě tak velký duch není alespoň o poznání větším člověkem, proč jej nemohu (a nejen já) přijmout jako svého učitele? Patočka velice ovlivnil mladé marxistické filosofy z Akademie, ale jen v tom, že jim umožnil zvýšit jejich vlastní úroveň. Prosadil v Ústavu také styl precizní filosofie spekulativního typu, který je v evropském světě běžný a který u nás neměl tradici. Mám dojem, že kořenem jeho nedostatků je okolnost, že není dostatečně hluboko zakotven ani v naší ani v žádné cizí duchovní, filosofické tradici, a že jeho fenomenologický profil je spíš „technickým“ vybavením než základní orientací ve světě. Ale ovšem, jak může strážník hodnotit takové orly? To byl jen pokus o to, nějak sám sobě osvětlit vztah k tomuto nejvýznamnějšímu filosofovi v našem prostoru od konce poslední světové války.

2. června 1967

Včerejší večer, pořádaný Akademií (resp. Ústavem) na Patočkovu počest, se protáhl přes půlnoc a potom pokračoval v malé skupince, která byla pozvána Ivanem Dubským do jeho bytu. Přišel jsem domů po čtvrté hodině ráno; právě rozhovor tak od 2 do 3 hodin dal celému podniku smysl (jinak to byla skoro škoda času – a peněz). Ivan Dubský se opět ukázal jako inteligentní a vzdělaný myslitel, celkem správně orientovaný – na rozdíl od ostatních, kteří v rozhovoru proti němu a proti nám s Jirkou Němcem se pokusili držet pozice českého strukturalismu. Co však bylo zvláště důležité, že hoši (zejména Jiří Černý) s odvoláním na rozhovor v Mariánských lázních (při němž byli Hromádka, Souček, Lochman, (nečitelné), Marsch a za marxisty Kalivoda, Černý, Zumr, Průcha a další) opětovně zdůrazňovali, že se musíme čas od času sejít a skutečně spolu hovořit, že je ostuda, že k tomu došlo až v Mariánkách atd. Tak jsem Černému řekl, že jsem samozřejmě pro stejně jako mí přátelé, ale ovšem že by to měli vzít iniciativně do ruky oni, abychom se zbytečně nevystavovali výtkám, že narušujeme atp. S tím on souhlasil a říkal, že rozhodně něco s Kalivodou podniknou.

3. června 1967

Včera jsme měli malou poradou o nové situaci, pokud jde o obnovení *Tváře*. Ústřední výbor Svazu spisovatelů na poslední schůzi opět zamlžoval a kličkoval, snažil se získat čas a nadělal spoustu chyb. Zdá se, že bude nutné přece jenom něco podniknout na Sjezdu, i když všichni víme, že to celkem k ničemu asi nepovede. – První Sborník *Tváře* byl už (s nějakými změnami) schválen tiskovým dohledem, ale název prý musí být změněn. Rozhodli jsem se pro „Podoby“ (když nebyly možné „Proměny“, jelikož prý existuje v USA emigrantský časopis stejného názvu). Po neděli jde tedy sborník do výroby a během měsíce až dvou by mohl vyjít.